

een aantal ontwikkelingen binnen het CAW Turnhout. Hij schetste beloftevolle perspectieven op het spanningsvelden tussen dader- en slachtofferhulp en tussen vrijwilligheid en dwang (of druk). Hij pleitte ervoor niet blind te zijn voor de nog steeds bestaande functionele grenzen aan de vooropgestelde "autonomie" van het welzijnswerk in relatie tot justitie.

Hiermee kwam er een einde aan een bijzonder rijk gestoffeerde voormiddag, die aan het forensisch welzijnswerk een diepe waardering, maar ook een aantal kritische suggesties meegaf. Inderdaad leek er onder de externe sprekers een zekere éénstemmigheid te bestaan in hun waarschuwing voor een te sterke nadruk op een fragmenterend toepassingsdenken ten nadele van een breedmaatschappelijke, machtskritische welziensoriëntatie. Wij hadden het gevoel dat dit signaal door de aanwezige toehoorders wel degelijk werd gehoord, al was er voor een debat hierover helaas niet meer de tijd. Het was een trefdag die in diverse opzichten recht deed aan een boeiend werkveld, dat aan de inhoud van de bijdragen van de sprekers tegelijk een stevige kluit heeft voor de toekomst.

Leo Van Garsse¹

Over hulp kennen, willen en krijgen **Mid-adolescente slachtoffers en hulpverlening**

Een slachtoffer van criminaliteit kan nood hebben aan steun en hulp van anderen, zowel van de eigen sociale omgeving als van formele hulpinstanties. Deze steun en bijstand van personen en instanties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het psychologisch herstel van het slachtoffer (Kems-hall & Pritchard, 2000; Ruback & Thompson, 2001; Spalek, 2006)¹.

Echter niet alle slachtoffers hebben nood aan (externe) hulp. Slachtoffers worden vaak gelabeld met 'the "Mark of Abel"' (Fattah, 1999), er wordt vaak vanuit gegaan dat ze hulp nodig hebben, daar waar dit niet altijd het geval is. Daarnaast bereiken

niet alle slachtoffers die hier wel nood aan hebben de personen of instanties die deze hulp kunnen verlenen, bijvoorbeeld omdat het slachtoffer er niet van op de hoogte is of er geen toegang toe heeft. In deze rubriektekst wordt eerst ingegaan op de mate waarin leerlingen van de tweede graad op de hoogte zijn van het bestaan van instanties voor jongeren, slachtoffers of jonge slachtoffers. Vervolgens wordt nagegaan of er een kloof bestaat tussen de nood aan hulp van mid-adolescente slachtoffers van diefstal, afpersing en fysiek geweld en het krijgen ervan. De data zijn afkomstig van een schoolsurvey die in 2009 gehouden werd bij 557 Gentse leerlingen uit de tweede graad (14-16 jaar).

De kennis van mid-adolescenten over bestaande hulpverleningsinstanties

Vanuit de idee dat jongeren slechts een beroep kunnen doen op hulpinstanties indien deze ook door hen gekend zijn, werd gevraagd naar de kennis van enkele (Gentse) instanties die hulp kunnen bieden in geval van slachtofferschap. De kennis over volgende instanties werd bevestigd²:

- *Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB)*: hebben op basis van art. 5 van het decreet betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding de opdracht leerlingen te begeleiden op vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, preventieve gezondheidszorg en het psychisch en sociaal functioneren.
- *Jongerenadviescentrum (JAC)* is een deelwerking van de Centra voor Algemeen Welzijnswerk en geeft gratis informatie, advies en hulp aan jongeren van 12 tot 25 jaar.
- *Kinder- en Jongerentelefoon (KJT)* is eveneens een gratis en anonieme dienstverlenende instantie waar kinderen en jongeren terecht kunnen voor alle vragen en problemen.

² Bij de selectie van de hulpinstanties werden twee criteria gehanteerd: het geografisch bereik en de toegankelijkheid. Gezien de enquête in Gentse scholen afgenomen werd, werd de kennis bevestigd van instanties met een lokale afdeling in Gent of instanties die nationaal of op gemeenschapsniveau actief zijn maar bereikbaar zijn voor Gentse jongeren. Wat de toegankelijkheid betreft, werd geopteerd de kennis van eerstelijnsdiensten te bevragen, instanties waarop een slachtoffer rechtstreeks een beroep kan doen.

¹ Leo Van Garsse is werkzaam als assistent binnen de Vakgroep Sociale Agogiek van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Gent.

¹ Formele en informele reacties kunnen ook een negatieve invloed hebben en de verwerking van de slachtofferervaring moeilijker maken.

- *Centrum voor Algemeen Welzijnswerk Visserij* is een Gentse CAW-afdeling. Bij de dienst slachtofferhulp kunnen naast volwassenen ook jongeren en kinderen terecht voor emotionele ondersteuning en begeleiding, informatie en advies of administratieve ondersteuning wanneer ze slachtoffer werden of getuige waren van een misdrijf.
- *Kinderrechtswinkel (KRW)* is een gratis dienstverlening waar kinderen en jongeren info en advies kunnen krijgen alsook daadwerkelijke rechtsbijstand.
- *Habbekrats* is een vormingsdienst voor jongeren van 12 tot 25 jaar uit de randgroepen. Deze dienst werkt vooral preventief maar heeft ook projecten gericht op hulpverlening.

Uit onderstaande tabel kunnen we afleiden dat met uitzondering van de KJT en het CLB, de bevroegde instanties weinig gekend zijn. De CLB's zijn door bijna alle bevroegde mid-adolescenten gekend en ook de KJT is goed gekend.

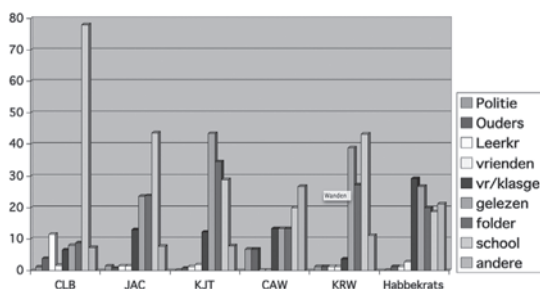
	Totale steekproef	Slachtoffer	Geen slachtoffer
CLB			
Ja	95.0 % (508)	94.5% (414)	96.9% (94)
Nee	5.0 % (27)	5.5% (24)	3.1% (3)
JAC			
Ja	22.8% (122)	24.3% (106)	16.5% (16)
Nee	77.2% (412)	75.7% (331)	83.5% (81)
KJT			
Ja	82.4% (440)	82.8% (362)	80.4% (78)
Nee	17.6% (94)	17.2% (75)	19.6% (19)
CAW			
Visserij			
Ja	2.8% (15)	2.7% (12)	3.1% (3)
Nee	97.2% (520)	97.3% (426)	96.9% (94)
KRW			
Ja	14.8% (79)	16.2% (71)	8.2% (8)
Nee	85.2% (455)	83.8% (366)	91.8% (89)
Habbekrats			
Ja	13.5% (72)	13.7% (60)	12.4% (12)
Nee	86.5% (462)	86.3% (377)	87.6% (85)

Wanneer waarden in het vet staan betekent dit dat er een statistisch significant verschil is op het niveau $p < 0.05$ of beter

Wanneer we kijken naar het verschil in kennis van deze diensten tussen mid-adolescenten die nooit en mid-adolescenten die ooit slachtoffer werden van één van de bevroegde slachtoffer-

items³, vinden we met uitzondering van de KRW, geen significante verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers. Dit betekent dat mid-adolescente slachtoffers hun weg naar hulpverleningsinstanties niet vinden maar ze bij slachtofferschap blijkbaar wel op zoek gaan naar informatie over hun rechten.

Wat betreft de kanalen langs welke de respondenten de instanties leren kennen, zien we dat de school hier een belangrijke rol speelt. Dat het CLB hoofdzakelijk via de school gekend is, hoeft niet te verwonderen gezien het CLB gelinkt is aan de school en ook instaat voor het medisch toezicht. Echter ook het JAC en de KRW zijn het meest gekend via school. De KJT is vooral gekend door er iets over gelezen te hebben of er een folder van gezien te hebben. Het CAW is vooral gekend via allerlei andere kanalen zoals de moeder van een respondent die er hulp kreeg, een respondent die er elke week naartoe moet voor contact met de moeder, ... Habbekrats is vooral gekend doordat een vriend of klasgenoot erover vertelde of door erover gelezen te hebben.

Kloof tussen de nood aan en het krijgen van hulp?

In de survey werd aan de respondenten die slachtoffer werden van diefstal, afpersing of fysiek geweld enerzijds gevraagd of ze de laatste keer dat ze slachtoffer werden, wilden dat iemand naar hen luisterde of hen troostte en anderzijds of iemand dit deed. Uit onderstaande tabel blijkt dat er een significant verband bestaat tussen de behoefte aan troost of een luisterend oor en de invulling ervan. Vooral slachtoffers van diefstal geven relatief vaak aan geen nood te hebben gehad aan een

³ Diefstal van de persoon met of zonder geweld, vandalisme, diefstal zonder aanwezigheid van het slachtoffer, afpersing en fysiek geweld.

luisterend oor of troost⁴. In het merendeel van de gevallen kregen ze dit dan ook niet. Toch zien we dat zo'n 40% van de slachtoffers van diefstal en fysiek geweld en een vierde van de slachtoffers van afpersing die hier geen nood aan hadden, dit toch aangeboden kregen, wat op zich geen probleem vormt. Wanneer we dan kijken naar die

slachtoffers die wel wilden dat iemand naar hen luisterde of hen troostte, stellen we vast dat deze dit in de overgrote meerderheid van de gevallen ook kregen. Slechts een kleine minderheid blijft zitten met een niet vervulde behoefte aan een luisterend oor of troost.

	Wilde je dat iemand naar je luisterde/je troostte?					
	Diefstal		Afpersing		Fysiek geweld	
	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee
Totale steekproef	26.8% (93)	73.2% (254)	42.6% (20)	57.4% (27)	49.5% (49)	50.5% (50)
Heeft iemand naar je geluisterd/je getroost?						
Ja	95.7% (89)	41.7% (106)	90.0% (18)	25.9% (7)	89.8% (44)	40.0% (20)
Nee	4.3% (4)	58.3% (148)	10.0% (2)	74.1% (20)	10.2% (5)	60.0% (30)

* statistisch significant verschil op het niveau $p < 0.05$ of beter

Besluit

Aan de hand van een recente schoolsurvey werd kort ingegaan op de mate waarin mid-adolescenten (14-16 jaar) op de hoogte zijn van het bestaan van enkele hulpverleningsinstanties alsook op de vraag naar de kloof tussen de nood aan en het krijgen van hulp.

Uit de survey blijkt dat veel instanties die zich richten naar jongeren, slachtoffers of jonge slachtoffers, door meer dan drievierden van de respondenten niet gekend zijn. Het CLB en de KJT zijn daarentegen door de overgrote meerderheid wel gekend. Voor slachtoffers die geen nood hebben aan hulp of bijstand, is dit geen probleem. Anders is het wanneer er wel een behoefte is aan hulp. Wanneer we de mate van kennis van deze instanties bij slachtoffers vergelijken met de kennis bij mid-adolescenten die aangeven nooit slachtoffer te zijn geworden van één van de bevraagde slachtoffer-items, vinden we enkel dat de KRW significant meer gekend is door slachtoffers. Dit betekent dat mid-adolescenten de diensten niet kennen en deze ook niet leren kennen wanneer ze slachtoffer worden. Dit houdt het risico in dat

slachtoffers die nood hebben aan externe hulp deze niet bereiken louter omwille van het feit dat ze de dienst niet kennen of niet weten waar ze deze kunnen vinden.

Verder blijkt dat instanties, indien ze gekend zijn, vaak vooral gekend zijn via school, door er een folder van te hebben gezien of erover gelezen te hebben. Dit toont het belang aan van de school als informatiekanaal alsook de kracht van het verspreiden van informatie over de instanties. Met het oog op het meer informeren van jongeren over het bestaan van deze hulpverleningsinstanties, is het dan ook aangewezen deze kanalen te gebruiken aangezien ze blijken te werken.

Ten slotte blijkt uit de survey dat een belangrijk deel van de mid-adolescente slachtoffers van de drie bevraagde slachtoffervormen maar vooral van diefstal geen nood had aan troost of een luisterend oor. Wanneer we de nood aan troost of een luisterend oor plaatsen tegenover het effectief beluisterd of getroost worden, zien we dat relatief veel jongeren, hoewel ze hiertoe geen nood ervaren, toch door iemand getroost of beluisterd werden. Het aantal jongeren dat wel troost of een luisterend oor wil maar deze wens niet vervuld ziet is relatief beperkt. Dit neemt echter niet weg dat het loutere feit dat er mid-adolescente slachtoffers zijn met een onvervulde nood aan troost of een luisterend oor, op zich een aanzet

⁴ Mogelijks is dit een overschatting wegens sociaal wenselijke antwoorden. Willen dat iemand naar je luistert of je troost is immers niet 'stoer' en lijkt in te gaan tegen autonomie en zelfstandigheid, zaken waar adolescenten net zo naar op zoek zijn.

moet zijn tot het uitdenken van mogelijkheden om hulp en opvang zo breed mogelijk bekend te maken en zo laagdrempelig en klantgericht mogelijk te houden; rekening houdend met het feit dat ook het sociaal netwerk een belangrijke rol speelt, sommige slachtoffers geen nood aan hulp hebben en slachtoffers nog steeds het recht hebben geen hulp te willen.

Gerwinde Vynckier*

Bibliografie

- FATTAH, E.A. (1999). From a Handful of Dollars to Tea and Sympathy: The Sad History of Victim Assistance. In VAN DIJK, J.J.M., VAN KAAM, R.G.H. & WEMMERS, J. (Eds.), *Caring for Crime Victims: Selected Proceedings of the 9th International Symposium on Victimology* (pp.187-206). Monsey: Criminal Justice Press.
- KEMSHALL, H. & PRITCHARD, J. (2000). *Good Practice in Working with Victims of Violence*. Londen: Jessica Kingsley Publishers.
- RUBACK, R.B., & THOMPSON, M.P. (2001). *Social and psychological consequences of violent victimization*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- SPALEK, B. (2006). *Crime Victims: theory, policy and practice*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

PENOLOGIE EN VICTIMOLOGIE

Het beleid van de Europese Unie inzake slachtoffers van misdrijven.

Een nieuw elan op komst?

Slachtoffers van misdrijven in de Europese Unie

Sinds haar aantreden in 2010 heeft Europees Commissaris van justitie, grondrechten en burgerschap Viviane Reding laten verstaan dat ze werk wil van maken van een verbetering van de situatie van slachtoffers van misdrijven in de EU. Met de in werking treding van het Verdrag van Lissabon is er – onder andere door de gewijzigde procedureregels – ook meer mogelijk geworden op dit domein.

Ze kan daarbij voortbouwen op twee belangrijke instrumenten: het kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure¹ (hierna afgekort als het kaderbesluit van 2001) en de richtlijn van de Raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven² (hierna afgekort als de richtlijn van 2004). De Commissie zal ongetwijfeld ook rekening houden met de uitgevoerde evaluaties die peilen naar de implementatie van het kaderbesluit van 2001 en de richtlijn van 2004 in het recht en in de praktijk.

In wat volgt geven we een kort overzicht van de inhoud van de bestaande EU regelgeving inzake slachtoffers van misdrijven. We beperken ons tot slachtoffers in het algemeen en gaan niet in op ontwikkelingen met betrekking tot specifieke groepen van slachtoffers. We kijken ook naar de evaluatie van de toepassing van deze regelgeving, met bijzondere aandacht voor de praktische uitdagingen die daarmee gepaard gaan. Tot slot verkennen we kort het nieuwe elan dat Europese beleidsdocumenten in het vooruitzicht stellen.

Het EU kaderbesluit van 2001

Het kaderbesluit van 2001 wilde bijdragen aan de totstandkoming van een hoog beschermingsniveau van slachtoffers van misdrijven ongeacht in welke lidstaat die zich bevinden. Dit impliceerde een onderlinge toenadering met betrekking tot de status en de voornaamste rechten van het slachtoffer. Men was met name bekommerd om de nadelige situatie van slachtoffers die in een andere lidstaat verblijven dan die waar het misdrijf is gepleegd. Het was de bedoeling om de noden van slachtoffers alomvattend en coherent te benaderen, zodat secundaire victimisering door verkapte interventies ten aanzien van slachtoffers werd vermeden.

Het kaderbesluit werkt met name de volgende rechten uit:

- het recht op bejegening met het gepaste respect voor de persoonlijke waardigheid van het slachtoffer en erkenning van de rechten en de rechtmatige belangen van het slachtoffer (art. 2, lid 1);

* Gerwinde Vynckier is als FWO-aspirant verbonden aan de Onderzoeksgroep Sociale VeiligheidsAnalyse, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Universiteit Gent.

¹ 2001/220/JBZ

² 2004/80/EG